

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Kielcach

LKI.410.10.5.2024

Pan
Tomasz Koper
Wójt Gminy Słupia
Urząd Gminy Słupia
28-350 Słupia, Słupia 257

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/24/063 Rozpoznanie i zwalczanie inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt w przyrodzie

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Urząd Gminy w Słupie (dalej: Urząd), 28-350 Słupia, Słupia 257
Kierownik jednostki kontrolowanej	Tomasz Koper, Wójt Gminy (dalej: Wójt) od 21 października 2018 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Warunki organizacyjne realizacji zadań związanych z rozpoznaniem i zwalczaniem inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt. 2. Realizacja zadań związanych z rozpoznaniem i zwalczaniem inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt.
Okres objęty kontrolą	Lata 2020-2024 (do czasu zakończenia czynności kontrolnych) z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, jeżeli miały znaczenie dla przedmiotu kontroli.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	At. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Kielcach
Kontroler	Roman Wilk, doradca prawny, upoważnienie do kontroli nr LKI/41/2024 z 9 kwietnia 2024 r. (akta kontroli str.1-3)

¹ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK

II. Ocena ogólna² kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

W Urzędzie zapewniono warunki organizacyjne niezbędne do realizacji zadań związanych z rozpoznaniem i zwalczaniem inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt (dalej: IGO). Wprawdzie pracownicy realizujący zadania związane z problematyką IGO, posiadali stosowne wykształcenie kierunkowe i/lub doświadczenie w tym zakresie, to jednak zadania związane z rozpoznaniem i zwalczaniem IGO nie zostały ujęte w ich zakresach czynności. Zadania te nie zostały również uwzględnione w obowiązującym w Urzędzie Regulaminie Organizacyjnym.

Wbrew obowiązkowi określonemu w art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska³, w Urzędzie nie sporządzono programu ochrony środowiska dla gminy Słupia, mimo że dokument ten stanowi podstawę zarządzania środowiskiem i jego ochrony we wszelkich możliwych aspektach właściwych dla danej jednostki samorządowej.

W Urzędzie przeprowadzono rozpoznanie stanowisk IGO występujących na obszarze gminy. Dokonano tego zarówno we własnym zakresie, jak również na podstawie zgłoszeń o obecności IGO w środowisku. Jednak pomimo uzyskania w 2021 i 2022 r. informacji o 17 występujących na terenie gminy stanowiskach roślin i zwierząt IGO, stosowne zgłoszenia w tym zakresie zostały przekazane do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Kielcach (dalej: RDOŚ) dopiero 7 kwietnia 2023 r. W przypadku dwóch kolejnych zgłoszeń, które wpłynęły do Urzędu 1 czerwca 2023 r., oraz 27 października 2023 r. zgłoszenia o tych stanowiskach zostały przekazane do RDOŚ 25 stycznia 2024 r. tj. z przekroczeniem terminu określonego w art. 16 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 11 sierpnia 2021 r. o gatunkach obcych⁴.

NIK, w ślad za ustaleniami biegłego, wskazuje na potrzebę zintensyfikowania działań mających na celu rozpoznanie stanowisk roślin IGO na terenie gminy, gdyż pomimo podjętych działań zwalczania tego gatunku, nadal stwierdzane są nowe miejsca jego występowania.

Realizację działań zaradczych w latach 2023 – 2024, Urząd powierzył podmiotowi zewnętrznemu wyłonionemu w wyniku prawidłowo przeprowadzonego postępowania. Jednak działania te zostały przeprowadzone w 2023 r. na koszt Urzędu również na stanowisku IGO zlokalizowanym na działce ewidencyjnej należącej do osoby fizycznej, która przed ich przeprowadzeniem nie występowała do Wójta z wnioskiem o zwolnienie z obowiązku przeprowadzenia działań zaradczych. Realizacja działań na tej działce skutkowałą nieuzasadnionym obciążeniem budżetu Gminy.

W Urzędzie prawidłowo udzielano zwolnień podmiotów władających z obowiązku przeprowadzenia działań zaradczych wobec IGO. Monitorowano również skuteczność przeprowadzonych działań zaradczych, a odbiór prac prowadzonych przez wykonawcę tych działań odbył się po przeprowadzeniu oględzin i sporządzeniu protokołu odbioru. Nie złożono do RDOŚ raportów o przeprowadzonych działaniach zaradczych na terenie gminy za rok 2022, co było wymagane art. 21 ust. 14 ustawy o IGO.

Wójt Gminy niezwłocznie zareagował na zgłoszenie w trybie art. 51 ustawy o NIK zagrożenia dla zdrowia ludzi i wprowadził stosowne środki zaradcze.

² Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

³ Dz. U. z 2024 r. poz. 54, ze zm.

⁴ Dz. U. z 2023 r. poz. 1589, ze zm. – dalej ustawa o IGO.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny częściowej⁵ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Warunki organizacyjne realizacji zadań związanych z rozpoznaniem i zwalczaniem inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt

Opis stanu faktycznego

1. Zarządzeniem nr 50/2011 Wójta Gminy Słupia z dnia 31 sierpnia 2011 r. wprowadzony został Regulamin Organizacyjny Urzędu Gminy Słupia (Jędrzejowska) (dalej: Regulamin). W § 29 tego Regulaminu określone zostały zadania Referatu Spraw Gospodarczych Gminy – kierowanego przez zastępcę wójta. Do zadań tych należały m.in. ochrona i kształtowanie środowiska, w tym: a) ochrona zieleni oraz wydawanie zezwoleń na usuwanie drzew i krzewów, b) ochrona środowiska przed odpadami, c) realizowanie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminie, d) nadzorowanie zadań związanych z prowadzeniem inwestycji w zakresie ochrony środowiska w gminie. Zadaniem Referatu było również prowadzenie spraw związanych z ochroną środowiska i rolnictwa, a w szczególności: zwalczania zaraźliwych chorób zwierzęcych, ochrony gruntów rolnych i leśnych.

(akta kontroli str. 4-30)

W dniu 31 grudnia 2021 r. zarządzeniem nr 135/2021 Wójt Gminy wprowadził Regulamin Organizacyjny Urzędu Gminy w Słupi (dalej: nowy Regulamin)⁶. Zadania z zakresu ochrony środowiska zostały powierzone Referatowi Inwestycji i Ochrony Środowiska. Do zadań tych należało: podejmowanie działań zapewniających ochronę środowiska wynikających z ustawy prawo ochrony środowiska, w tym m.in. prowadzenie spraw związanych z ochroną przyrody. W nowym Regulaminie nie zostały wyszczególnione zadania związane z rozpoznaniem i zwalczaniem roślin i zwierząt IGO, wynikające z ustawy o IGO. Szerzej na ten temat w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 31-37)

W trakcie kontroli wskazano dwie pracownice Urzędu zajmujące się w ramach swoich obowiązków zagadnieniami związanymi z rozpoznawaniem i zwalczaniem roślin i zwierząt IGO, jednak zadania te nie zostały wskazane w przedłożonych zakresach czynności tych pracownic, co szerzej opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*. NIK wskazuje również, że żaden z przedstawionych zakresów czynności pani M.B. nie został opatrzony datą jego sporządzenia i przekazania pracownikowi.

(akta kontroli str. 38-53)

2. Pracownicy Urzędu zajmujący się sprawami dotyczącymi rozpoznania i zwalczania roślin i zwierząt IGO posiadali wykształcenie wyższe, w tym:

- M.B. ukończyła studia na kierunku geodezja i kartografia w specjalności kataster i gospodarka nieruchomościami uzyskując tytuł inżyniera. W 2019 r. ukończyła studia drugiego stopnia na Uniwersytecie Rolniczym w Krakowie w specjalności geodezja rolna i wycena nieruchomości uzyskując tytuł magistra inżyniera.
- A.B.-S. ukończyła w 2014 r. studia pierwszego stopnia na kierunku inżynieria środowiska uzyskując tytuł inżyniera.

(akta kontroli str. 54-64)

⁵ Oceny częściowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena częściowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁶ <https://bip.slupia.pl/articles/325/regulamin-organizacyjny?m=325>

W lipcu 2023 r. jedna z pracownic wzięła udział w wideoszkoleniu pn. *Jakie uprawnienia ma gmina w zakresie zwalczania barszczu Sosnowskiego z nieruchomości prywatnych? Skąd pozyskiwać dofinansowania na usuwanie rośliny? Jakie są metody usuwania barszczu Sosnowskiego? Procedura krok po kroku – rozpoznanie, usuwanie, ewidencjonowanie, utylizacja*⁷.

W marcu 2023 r. ukończyła szkolenie *Obowiązki gmin w świetle nowych przepisów ustawy o gatunkach obcych*⁸.

(akta kontroli str. 59-63, 64)

3. W latach 2020-2024 (do 31 marca) w Urzędzie nie były przeprowadzane kontrole wewnętrzne i zewnętrzne, jak również audyty dotyczące roślin i zwierząt IGO.

(akta kontroli str. 65)

Sekretarz Urzędu wyjaśnił w powyższej sprawie: *W 2023 r. w związku z treścią art. 274 ust. 3 ustawy o finansach publicznych, przeprowadzono audyt w Gminie Słupia, który swoim zakresem nie obejmował problematyki IGO.*

W dniu 14.03.2024 r. zarządzeniem nr 37/2024 r. Wójt Gminy Słupia wprowadził zasady funkcjonowania kontroli zarządczej w Urzędzie Gminy Słupia, w ramach którego trwa opracowywanie planu kontroli zarządczej, jednak nie przewiduje się wprowadzenia zakresu obejmującego problematykę IGO.

Wskazać należy, że kontrola w takich jednostkach jak Gmina Słupia często odbywa się w sposób ciągły, podczas wizyt terenowych i objazdów gminy przez Wójta i jego zastępcę oraz innych pracowników, którzy reagują na zaobserwowane ogniska inwazyjnych gatunków obcych w ramach swoich zadań służbowych.

(akta kontroli str. 66-97)

4. W okresie objętym kontrolą do Urzędu nie wpłynęła żadna skarga dotycząca rozpoznania i zwalczania roślin i zwierząt IGO. W *Zeszytcie skarg i wniosków* odnotowane zostały dwie skargi, obie złożone w 2019 r. i żadna z nich nie dotyczyła zagadnień objętych kontrolą.

(akta kontroli str. 98)

5. Urząd nie posiadał opracowanych procedur dotyczących zwalczania IGO.

Wójt wyjaśnił w powyższej sprawie: *Do 2022 r. w Urzędzie Gminy Słupia nie było opracowanych i wdrożonych oficjalnych procedur urzędowych dotyczących wykrywania i zwalczania inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt w przyrodzie. Niemniej zgłoszenia były przyjmowane na drukach przygotowanych przez pracowników Urzędu. W 2022 r. opublikowano na stronie internetowej gminy Słupia informację w sprawie inwazyjnych gatunków obcych (IGO), w tym: informacje o charakterystyce IGO i metodach zwalczania. Realizując zalecenia wynikające z ustawy z dnia 11 sierpnia 2021 r. o gatunkach obcych, opublikowano także druk zgłoszenia inwazyjnego gatunku obcego, listę inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Unii oraz listę gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Polski.*

(akta kontroli str. 99-103)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W nowym Regulaminie wskazane zostały tylko zadania wynikające z ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska⁹, podczas gdy zagadnienia dotyczące roślin i zwierząt, IGO były ujęte w ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie

⁷ Szkolenie przeprowadzone przez Private Corporate Consulting Sp. z o.o., ul. Górnoląska 9/11 lok. 61, 00-443 Warszawa, www.pccpoland.pl – strona aktywna na dzień 16.04.2024 r.

⁸ Prowadzący szkolenie barszcz.edu.pl – strona aktywna na dzień 16.04.2024 r.

⁹ Dz. U. z 2024 r. poz. 54.

przyrody¹⁰, a od 18 grudnia 2021 r. w ustawie o IGO. Ustawa o IGO nakłada na wójta gminy szereg obowiązków związanych z ujawnianiem IGO oraz prowadzeniem działań zaradczych. Brak ujęcia tych zadań w nowym Regulaminie był działaniem nierzetelnym.

Wójt Gminy wyjaśnił w powyższej sprawie: *W Regulaminie Organizacyjnym Urzędu Gminy w Słupi przyjętego Zarządzeniem Nr 135/2021 Wójta Gminy Słupia z dnia 21.12.2021 r. w zakresie Referatu Inwestycji i Ochrony Środowiska brak wskazanych obowiązków dot. postępowania z Inwazyjnymi Gatunkami Obcymi (IGO). Powodem powyższego jest fakt, iż prace nad regulaminem były długotrwałe, przygotowany został we wcześniejszym terminie, kwestie dotyczące IGO zostały pominięte, gdyż ustawa o gatunkach obcych z sierpnia 2021 r. była nowowprowadzonym dokumentem, konieczne były szkolenia pracownika w celu określenia szczegółowych zasad postępowania na ww. ustawie.*

Przy najbliższej aktualizacji Regulaminu Organizacyjnego Urzędu Gminy w Słupi w zakresie czynności Referatu Inwestycji i Ochrony Środowiska obowiązki dot. postępowania z IGO zostaną uzupełnione.

(akta kontroli str. 31-37, 468-469)

2. Do dnia zakończenia kontroli NIK, w zakresach czynności dwóch pracowników realizujących czynności związane z rozpoznaniem i zwalczaniem roślin i zwierząt IGO, zadania takie nie zostały im przypisane, co było działaniem nierzetelnym.

Zgodnie ze standardami kontroli zarządczej dla sektora finansów publicznych, stanowiącymi załącznik do komunikatu nr 23 Ministra Finansów z dnia 16 grudnia 2009 r.¹¹ zakres zadań, uprawnień i odpowiedzialności dla poszczególnych pracowników, powinien być określony w formie pisemnej, w sposób przejrzysty i spójny (obszar A Środowisko wewnętrzne, standard nr 3 Struktura organizacyjna).

Wójt Gminy wyjaśnił: *Pani M.B. zajmowała się zadaniami związanymi m.in. z ochroną przyrody do dnia 31.08.2020 r. Od 1.09.2020 r. ww. zakres czynności objęła Pani A.B.-S. Rozpoznanie i zwalczanie inwazyjnych gatunków obcych wykonywane były jako inne, nieuwjęte w zakresie czynności sprawy doraźne zlecone przez Kierownika Referatu lub Wójta Gminy.*

Zdaniem NIK zadania dotyczące rozpoznania i zwalczania IGO były realizowane przez Urząd na szeroką skalę od kilku lat i nie można ich traktować jako spraw doraźnych.

(akta kontroli str. 38-42, 43-53, 99-100)

OCENA CZĄSTKOWA

W okresie objętym kontrolą zadania z zakresu rozpoznania i zwalczania roślin i zwierząt IGO realizowały pracownice Referatu Inwestycji i Ochrony Środowiska posiadające odpowiednie kwalifikacje i wykształcenie, w tym kursy kierunkowe dotyczące zwalczania barszczu Sosnowskiego. Zadania te nie zostały jednak uwzględnione w nowym Regulaminie oraz w zakresach czynności ww. pracowników.

Wójt Gminy niezwłocznie zareagował na zgłoszenie w trybie art. 51 ustawy o NIK zagrożenia dla zdrowia ludzi i wprowadził stosowne środki zaradcze.

¹⁰ Dz. U. z 2023 r. poz. 1336.

2. Realizacja zadań związanych z rozpoznaniem i zwalczaniem inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt

Opis stanu faktycznego

2.1. Realizacja zadań związanych z rozpoznaniem inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt

1. W latach 2021-2023 na terenie Gminy zidentyfikowano 20 stanowisk IGO, z czego w 19 przypadkach był to barszcz Sosnowskiego, a w jednym przypadku gęsiówka egipska. W ośmiu przypadkach stanowiska te zostały zidentyfikowane w wyniku własnego rozpoznania Urzędu, informacja o sześciu stanowiskach pochodziła od osób fizycznych, a o kolejnych sześciu od innych podmiotów, wśród których były: Rzymskokatolicka Parafia pw. Świętej Trójcy w Słupi, PGL Lasy Państwowe Nadleśnictwo Jędrzejów, Centralny Ośrodek Badania Odmian Roślin Uprawnych Stacja Doświadczalna w Słupi, Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska Rokitnianka w Szczekocinach oraz Zarząd Dróg Powiatowych w Jędrzejowie.

W okresie 2021-2022, na podstawie własnych działań Urzędu, zidentyfikowano pięć stanowisk barszczu Sosnowskiego zlokalizowanych w miejscowościach Rawka oraz Słupia. Sześć lokalizacji barszczu Sosnowskiego w miejscowościach Słupia, Rożnica i Rawka zostało wskazanych przez osoby fizyczne, dwie lokalizacje w miejscowości Wywła i Słupia wskazały PGL Lasy Państwowe Nadleśnictwo Jędrzejów, a po jednej lokalizacji zgłosiły: Rzymskokatolicka Parafia pw. Świętej Trójcy w Słupi w Słupi, Centralny Ośrodek Badania Odmian Roślin Uprawnych Stacja Doświadczalna w Słupi, Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska Rokitnianka Szczekociny w Obiechowie, Zarząd Dróg Powiatowych w Jędrzejowie w Rożnicy, w Sieńsku, w Raszkowie i w Wielkopoli. W 2023 r. na skutek działań własnych Urzędu ustalono dwa stanowiska barszczu Sosnowskiego w Słupi oraz jedno stanowisko gęsiówki egipskiej na działce nr 404 – jeden osobnik.

(akta kontroli str. 104-105)

W dniu 23 lutego 2023 r. w toku prowadzonych oględzin, pracownica Urzędu zidentyfikowała jednego osobnika gęsiówki egipskiej, należącego do grupy IGO stwarzających zagrożenie dla Unii, podlegających szybkiej eliminacji. O wynikach tych oględzin został poinformowany właściwy miejscowo Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska.

(akta kontroli str. 195-196)

Z analizy rocznych planów łowieckich, przedkładanych do zaopiniowania przez Wójta Gminy wynikało, że na terenie Gminy stwierdzono obecność dwóch osobników jenota. Wójt Gminy wyjaśnił: *Na podstawie przedstawionych rocznych planów łowieckich przez dzierżawców obwodów łowieckich i stwierdzonych w nich obecności gatunku zwierzęcia inwazyjnego – jenota oraz w oparciu o art. 22 ustawy z dnia 11 sierpnia 2021 r. o gatunkach obcych, działania w stosunku do ww. IGO odbywały się na zasadzie współpracy/wymiany informacji z dzierżawcami obwodów łowieckich związanych z obecnością tego gatunku obcego w środowisku.*

Podczas rozmów telefonicznych przeprowadzonych przez pracownika Urzędu Gminy z zarządcą obwodu łowieckiego wynika, iż populacja jenota jest stała, nie ulega zwiększeniu.

Ustawa o gatunkach obcych znowelizowała także przepisy ustawy Prawo łowieckie. W treści dodanego m.in. art. 3a zaznaczono, że ochrona, zachowanie różnorodności i gospodarowanie populacjami zwierząt łownych polegają w szczególności na eliminowaniu ze środowiska ptaków i ssaków należących do inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Unii, inwazyjnych gatunków obcych

stwarzających zagrożenie dla Polski lub inwazyjnych gatunków obcych, które prawdopodobnie spełniają kryteria uznania ich za stwarzające zagrożenie dla Unii.

W związku z powyższym, w momencie zaobserwowania jenota na terenie Gminy Słupia, myśliwi obwodów łowieckich dokonają jego eliminacji w drodze polowań (tropieniu, strzelaniu z myśliwskiej broni palnej, łowienie sposobami dozwolonymi).

(akta kontroli str. 433)

W celu rozpoznania występowania roślin IGO na terenie gminy Słupia oraz przeprowadzenia oceny skuteczności¹² zrealizowanych przez gminę działań zaradczych wobec stwierdzonych roślin IGO, w trakcie kontroli NIK powołano biegłego w dziedzinie botaniki (dalej: Biegły)

Przeprowadzone przez biegłego w dniu 28 maja 2024 r. rozpoznanie wskazało na dość liczną populację barszczu Sosnowskiego na obszarze Gminy Słupia. W obrębie gminy zidentyfikowano łącznie dziewięć nowych stanowisk tej rośliny. Populacja tych gatunków w obrębie ww. stanowisk wynosiła do kilkudziesięciu pędów. Stanowiska te zlokalizowane były w różnych obszarach gminy. Barszcz Sosnowskiego znajdował się przede wszystkim w okolicach już wcześniej zidentyfikowanych stanowisk tego gatunku¹³, wzdłuż ciągów komunikacyjnych, ale również w obrębie gruntów ornych. Powyższe ustalenia, w ocenie biegłego, wskazują na potrzebę zintensyfikowania działań mających na celu rozpoznanie stanowisk roślin IGO w obrębie gminy, gdyż pomimo podjętych działań zwalczania tego gatunku, nadal stwierdzane są nowe stanowiska.

W trakcie oględzin przeprowadzonych w dniu 25 czerwca 2024 r., biegły zidentyfikował w miejscowości Słupia na działce nr 291 stanowisko barszczu Sosnowskiego. Wskazał on, że roślina występuje na całej powierzchni działki i rozszerza się na sąsiednie działki o numerach 301 do 305. Wskazał również, że należy niezwłocznie usunąć populację barszczu Sosnowskiego z ww. działek, gdyż stanowiska te sąsiadują bezpośrednio z zabudowaniami oraz uprawami mieszkańców gminy, co stanowi zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego.

W dniu 2 lipca 2024 r., na podstawie art. 51 ust. 1 ustawy o NIK, kontroler przekazał Wójtowi Gminy pismo w trybie art. 51 ustawy o NIK. W odpowiedzi na pismo NIK, Wójt Gminy wyjaśnił: *informuję, że dnia 2 lipca 2024 r. podjęto działania polegające na ogrodzeniu taśmą miejsc: działki nr 291 obręb Słupia oraz części działek o numerach od 301 do 305 obręb Słupia wraz z umieszczeniem ulotki informującej o zaistniałym niebezpieczeństwie jakie stwarza barszcz Sosnowskiego. Z przeprowadzonych działań sporządzono dokumentację fotograficzną.*

W najbliższym czasie fakt zidentyfikowania obecności IGO (barszczu Sosnowskiego) na ww. działkach zostanie zgłoszony do rejestru Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Kielcach oraz zostaną podjęte działania zgodnie z ustawą o gatunkach obcych.

(akta kontroli str. 456, 458-464)

2. Uchwałą nr XX/129/2005 Rady Gminy Słupia Jędrzejowska z dnia 14 lutego 2005 roku przyjęty został Program ochrony środowiska na lata 2004-2011 dla Gminy Słupia Jędrzejowska. W dokumencie tym, wśród zagrożeń dla środowiska wymieniono: hałas, promieniowanie elektromagnetyczne, odpady, zagrożenia wód, transport, poważne awarie i zagrożenia globalne. W grupie tej nie znalazły się zagadnienia z zakresu problematyki IGO.

(akta kontroli str. 108-109)

¹² Ocenę skuteczności działań zaradczych biegły przeprowadził na dwóch wskazanych przez NIK stanowiskach.

¹³ Na podstawie danych zamieszczonych w rejestrze IGO <https://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/>

Uchwałą nr XXV/136/2009 Rady Gminy Słupia Jędrzejowska z dnia 30 marca 2009 roku przyjęto *Aktualizację Programu Ochrony Środowiska na lata 2008-2012 dla Gminy Słupia Jędrzejowska*. W przyjętym dokumencie również nie znalazły się zagadnienia z zakresu problematyki IGO.

(akta kontroli str. 108, 110)

Począwszy od 2013 r. w Gminie Słupia brak było uchwalonego programu ochrony środowiska, co szerzej opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

W Urzędzie został przygotowany projekt *Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Słupia na lata 2023-2026 z perspektywą do 2030 roku*. W projekcie tym, w analizie SWOT¹⁴ dotyczącej zasobów przyrodniczych, w zakładce *Zagrożenia*, czynniki zewnętrzne wskazano na rozprzestrzenianie się obcych gatunków fauny i flory. Jednak w pozostałej części dokumentu nie zamieszczono informacji o sposobach przeciwdziałania temu zagrożeniu.

NIK wskazuje, że zgodnie z Wytycznymi Ministerstwa Środowiska do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska z 2 września 2015 r.¹⁵, *propozycje celów, kierunków interwencji oraz zadań powinny wynikać m.in. ze zdefiniowanych zagrożeń i problemów dla poszczególnych obszarów interwencji (analiza SWOT)*. W związku z powyższym, zdaniem NIK, zasadnym jest określenie w projekcie planu kierunków interwencji oraz zadań do zrealizowania wobec stwierdzonego zagrożenia ze strony rozprzestrzeniających się obcych gatunków fauny i flory.

(akta kontroli str. 108)

Wójt Gminy wyjaśnił: *Projekt Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Słupia na lata 2023-2026 z perspektywą do 2030 roku jest aktualnie na etapie uzgodnień z Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Kielcach. Mając na uwadze przeciwdziałanie ekspansji obcych gatunków flory i fauny oraz obowiązek, jakim jest aktualizacja programu ochrony środowiska, wynikająca z art. 17 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo ochrony środowiska (dz. U. z 2024 poz. 54), informacje o sposobach przeciwdziałania temu zagrożeniu zostaną zawarte w kolejnej aktualizacji ww. Programu. Z uwagi na to, iż Gmina Słupia rozpoczęła walkę z IGO od 2023 r. konieczne jest dokładne i kilkuletnie oszacowanie skali problemu, a informacje w wymienionych wyżej dokumentach winny być opracowane rzetelnie i na podstawie stwierdzonych zagrożeń i ich wpływu na środowisko przyrodnicze.*

(akta kontroli str. 106, 111-112)

3. Zgłoszenia o obecności IGO w środowisku składane były przez osoby fizyczne na dostępnych w Urzędzie drukach. Podmioty prawne składały takie informacje w formie pisma urzędowego zawierającego informacje, o których mowa w art. 15 ust. 2 i 3 ustawy o IGO.

Wszystkie złożone zgłoszenia zawierały informacje wymagane art. 15 ust. 2 ustawy o IGO, tj.: imię i nazwisko albo nazwę oraz adres lub siedzibę, lub adres poczty elektronicznej, lub numer telefonu zgłaszającego, nazwę IGO stwarzającego zagrożenie dla Unii albo IGO stwarzającego zagrożenie dla Polski – polska nazwa oraz nazwa łacińska, określenie zajmowanej przez IGO orientacyjnej powierzchni, miejsce i datę stwierdzenia obecności w środowisku IGO stwarzającego zagrożenie

¹⁴ Analiza SWOT, stanowiąca skrót od angielskich słów Strengths (Mocne strony), Weaknesses (Słabe strony), Opportunities (Szanse) i Threats (Zagrożenia), to narzędzie strategiczne, które umożliwia organizacjom ocenę ich wewnętrznego środowiska (mocne i słabe strony) oraz zewnętrznego otoczenia (szanse i zagrożenia). Pierwotny cel tej analizy polega na identyfikacji kluczowych czynników, które mogą wpłynąć na osiągnięcie lub nieosiągnięcie określonych celów.

¹⁵ Dostępny w Biuletynie Informacji Publicznej Ministerstwa Klimatu i Środowiska pod adresem <https://bip.mos.gov.pl/strategie-plany-programy/wytyczne-do-programow-ochrony-srodowiska/>.

dla Unii albo IGO stwarzającego zagrożenie dla Polski. W czterech przypadkach do zgłoszenia dołączone były fotografie roślin, których zgłoszenie dotyczyło.

Zgłoszenia złożone w Urzędzie zawierały wszystkie elementy wymagane przepisami ustawy, wobec czego w żadnym przypadku nie było konieczności wzywania zgłaszającego do uzupełnienia braków formalnych w zgłoszeniu (art. 15 ust. 5 ustawy o IGO).

Nie było przypadków pozostawienia zgłoszenia bez rozpoznania z uwagi na brak przesłanek określonych w art. 15 ust. 6 ustawy o IGO.

Zgodnie z art. 16 ust. 1 pkt 2 i ust. 2 pkt 2 ustawy o IGO Wójt przekazał zgłoszenia w postaci elektronicznej, w formacie danych oraz zgodnie ze wzorem udostępnionym przez Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska¹⁶ właściwemu regionalnemu dyrektorowi ochrony środowiska. Nastąpiło to jednak z uchybieniem terminu, o którym mowa w art. 16 ust. 2 pkt 2 ustawy o IGO, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Urząd prawidłowo ustalił podmioty władające, odpowiedzialne za przeprowadzenie działań zaradczych i poinformował te podmioty o stwierdzeniu obecności w środowisku IGO stwarzającego zagrożenie dla Unii lub IGO stwarzającego zagrożenie dla Polski, rozprzestrzenionego na szeroką skalę, oraz o konieczności przeprowadzenia działań zaradczych wobec tego IGO (art. 16 ust. 7 ustawy o IGO). Ustaleń powyższych dokonano na podstawie wypisów z ewidencji gruntów i budynków oraz na podstawie wiedzy pracowników Urzędu zajmujących się problematyką IGO.

(akta kontroli str. 114-200)

Wójt przekazał w dniu 7 kwietnia 2023 r. do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska zgłoszenie stwierdzenia w środowisku obecności IGO – barszczu Sosnowskiego, a w dniu 10 stycznia 2024 r. korektę ww. zgłoszenia. Zgłoszenie zostało przekazane w postaci elektronicznej, w formacie danych oraz zgodnie ze wzorem udostępnionym przez Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska. Kolejne zgłoszenie zostało przekazane 25 stycznia 2024 r., a w dniu 23 lutego 2023 r. Wójt przesłał do RDOŚ zgłoszenie stwierdzenia obecności gęsiówki egipskiej.

(akta kontroli str. 327-343)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Począwszy od 2013 r. w gminie Słupia nie było gminnego programu ochrony środowiska. Ostatni uchwalony *Program Ochrony Środowiska dla Gminy Słupia Jędrzejowska* obowiązywał w latach 2008-2012. Obecnie w Urzędzie trwają prace nad nowym Programem na lata 2023-2026. Według art. 17 ust. 1 ustawy POŚ, sporządzenie programu było obowiązkiem burmistrza.

Wójt Gminy wyjaśnił: *Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Słupia od roku 2012 r. nie był aktualizowany. Powodem powyższego była mała obsada pracowników oraz brak przydzielonego stanowiska z zakresu ochrony środowiska. Zakres czynności był bardzo zróżnicowany, stanowiska ulegały zmianie przez co nie było stałej ciągłości w prowadzeniu spraw z zakresu ochrony środowiska.*

Mimo, iż program nie był zaktualizowany – działania w nim wymienione były realizowane, żadna kontrola nie stwierdziła nieprawidłowości. Od roku 2023 rozpoczęto prace nad aktualizacją ww. programu, który jest ciągle procedowany z

¹⁶ Wzór raportu dostępny pod adresem <https://www.gov.pl/web/gdos/wzory-raportow-dla-gminy--inwazyjne-gatunki-obce>. Dostęp w dniu 11 marca 2024 r.

Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Kielcach. W przypadku opinii pozytywnej program zostanie uchwalony prawdopodobnie w roku bieżącym.

(akta kontroli str. 106, 108-112, 468-469)

2. Zgłoszenia dotyczące stwierdzenia obecności roślin IGO na terenie Gminy Słupia, Wójt przekazał z przekroczeniem terminu określonego w art. 16 ust. 2 pkt 2 ustawy o IGO. Powyższe dotyczyło:

- pięciu stanowisk barszczu Sosnowskiego¹⁷, o których Urząd miał wiedzę (ustaleń dokonano w ramach działań własnych jednostki) już w 2021 r.;
- 12 stanowisk barszczu Sosnowskiego¹⁸, których lokalizacja została wskazana w zatwierdzonym przez Wójta w maju 2022 r. *Programie usuwania barszczu Sosnowskiego z terenu Gminy Słupia*;
- dwóch stanowisk barszczu Sosnowskiego. Zgłoszenie o stwierdzeniu obecności IGO na pierwszym¹⁹ z nich miało miejsce 1 czerwca 2023 r., natomiast na drugim²⁰ 27 października 2023 r. Przekazanie zgłoszenia do RDOŚ o tych stanowiskach miało miejsce 25 stycznia 2024 r.

Uchybienie terminu przekazania informacji o stanowiskach barszczu Sosnowskiego, skutkowało brakiem wprowadzenia tych danych przez RDOŚ do rejestru IGO oraz opóźnieniem w ustaleniu podmiotów władających odpowiedzialnych za przeprowadzenie działań zaradczych i poinformowaniu ich o stwierdzeniu obecności w środowisku IGO oraz o konieczności przeprowadzenia działań zaradczych.

Wójt wyjaśnił: *Przyczyną niezachowania terminów było przeoczenie daty zgłoszenia z powodu szerokiego zakresu czynności pracownika odpowiedzialnego za sprawy związane z ochroną środowiska.*

(akta kontroli str. 104-105, 405-418, 465)

2.2. Realizacja zadań związanych ze zwalczaniem inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt

1. Działania zaradcze realizowane w 2023 r. były prowadzone na 14 stanowiskach IGO. We wszystkich wypadkach był to barszcz Sosnowskiego.

Na działkach nr 226/1 w miejscowości Rawka oraz działkach nr 337, 347, 352, 408, 335 w Słupi usuwanie roślin barszczu Sosnowskiego odbywało się na zlecenie Urzędu w okresie od kwietnia do października 2023 r. w minimum trzech nawrotach. W pierwszej kolejności usuwano pojawiające się kwiatostany, poprzez odcinanie całych baldachów. Po likwidacji kwiatostanu usuwano pozostałe części roślin poprzez ich ręczne wykopywanie, przecinanie korzenia poniżej szyi korzeniowej na głębokości poniżej 10 cm od powierzchni ziemi. W przypadku dużego zagęszczenia osobników młodocianych stosowano ręczne opryski specjalistycznymi środkami chemicznymi.

Powstała podczas zabiegów biomasa zdeponowana została na działkach, z których była wykopana i pozostawiona do naturalnego wysuszenia i rozkładu, zaś kwiatostany lub owocostany były zakopywane na głębokości minimum 0,5 metra.

Z raportu firmy wykonującej zabiegi wynika, że prowadzenie działań w minimum trzech nawrotach przez cały okres wegetacyjny było skuteczne. Stanowiska były monitorowane i likwidowane oraz nie dopuszczono do wysiewu nasion i dalszej dyspersji IGO. Skuteczność została potwierdzona raportem wykonawcy. W dokumencie tym wykonawca wskazał, że z uwagi na fizjologię gatunku zabiegi usuwania należy powtarzać przez minimum cztery lata.

¹⁷ Działki ewidencyjne: nr 554 obręb Raszków, 223/1 obręb Rawka, 337, 347 oraz 352 obręb Słupia.

¹⁸ Położonych na działkach ewidencyjnych: nr 583 obręb Wywła, 92 obręb Rawka, nr 417, 419, 518 obręb Różnica, 270, 408, 1173, 335, 291, 351, 349, 353, 348, 270 obręb Słupia, nr 201/3 obręb Obiechów oraz nr 29 obręb Wielkopole.

¹⁹ Działka ewidencyjna nr 818 obręb Słupia.

²⁰ Działka ewidencyjna nr 407 obręb Słupia.

Działania podjęte w celu przywrócenia naturalnego stanu ekosystemów, które zostały zdegradowane, uszkodzone lub zniszczone przez IGO polegały na regulowaniu sukcesji roślinnej przez koszenie.

W dniu 5 kwietnia 2024 r. pracownik Urzędu przeprowadził oględziny dotyczące skuteczności przeprowadzenia działań zaradczych wobec IGO na działce nr 337 w Słupi, stanowiącej własność Gminy. W protokole oględzin stwierdzono: *Działka gminna niezagospodarowana, na której od 2023 r. rozpoczęto kompleksowe zabiegi zwalczania barszczu Sosnowskiego poprzez zlecenie usuwania tej rośliny firmie specjalizującej się w jego zwalczaniu. Działania były skuteczne, zlikwidowano stanowiska barszczu Sosnowskiego, nie dopuszczono do wysiewu nasion. Według stanu na dzień 5 kwietnia 2024 r. zauważalne małe rośliny rozpoczynające swój sezon wegetacyjny. Wobec powyższych ustaleń należy systematycznie, konsekwentnie i przez wiele lat powtarzać zabieg usuwania barszczu Sosnowskiego w celu jego pełnej eliminacji i niedopuszczenia do dalszej dyspersji. Konieczne jest monitorowanie gatunku na stanowiskach i podejmowanie we właściwym czasie zabiegów ochronnych.*

W dniu 5 kwietnia 2024 r. pracownicy Urzędu przeprowadzili oględziny dotyczące skuteczności przeprowadzenia działań zaradczych wobec IGO na działce nr 352 w Słupi, stanowiącej własność Gminy. W protokole oględzin stwierdzono: *Działka gminna, drogowa, nieopodal Kościoła pw. Świętej Trójcy w Słupi, granicząca z działką COBOR-u w Słupi. Od 2023 r. prowadzone kompleksowe zabiegi usuwania barszczu Sosnowskiego. Działania były skuteczne – likwidowano stanowiska barszczu Sosnowskiego nie dopuszczając do wysiewu nasion. Brak obecności dużych, suchych baldachów. Zauważalne małe siewki barszczu Sosnowskiego pojawiające się ze względu na fizjologię gatunku i jego zdolności ekspansywne. Wobec tych ustaleń należy przeprowadzać systematyczne, konsekwentne i prowadzone przez wiele lat zabiegi usuwania barszczu Sosnowskiego, w celu jego pełnej eliminacji i niedopuszczenia do dalszej dyspersji.*

Na działkach nr 351, 349, 353, 348, 270 w Słupi, będących w zarządzie Centralnego Ośrodka Badania Odmian Roślin Uprawnych – Stacji Doświadczalnej w Słupi eliminacja IGO, przeprowadzona przez ten podmiot, odbywała się poprzez usuwanie kwiatostanów lub owocostanów. Nie dopuszczono do rozsiewu się nasion, niemniej efekt usunięcia będzie można uzyskać w ciągu kilku sezonów wegetacyjnych.

Na działkach nr 583 w Wywle i 1173 w Słupi, będących w zarządzie Lasów Państwowych eliminacja barszczu Sosnowskiego, przeprowadzona przez ten podmiot, odbywała się poprzez kilkukrotne w ciągu sezonu wegetacyjnego niszczenie mechaniczne (wycinanie).

Urząd w dniu 5 kwietnia 2024 r. przeprowadził oględziny dot. skuteczności przeprowadzonych działań zaradczych wobec IGO na działce nr 583 w Wywle. W wyniku przeprowadzonych oględzin stwierdzono, że *największe skupiska barszczu znajdują się tuż przy drodze powiatowej. Według stanu na dzień 5 kwietnia 2024 r. zauważalne rośliny rozpoczynające swój sezon wegetacyjny. Eliminacja prowadzona przez PGL w 2023 r. polegała na usuwaniu mechanicznym (wycinanie). Działania zaradcze zostały przeprowadzone poprawnie, nie dopuszczono do rozwoju roślin i wytworzenia nasion. Wobec ustaleń należy: Stale prowadzić zabiegi usuwania barszczu Sosnowskiego w celu jego eliminacji i niedopuszczania do dalszej dyspersji.*

Na pozostałych stanowiskach²¹ właściciele lub zarządcy tych terenów informowali Urząd o przeprowadzonych działaniach zaradczych, polegających głównie na systematycznym koszeniu, a także wykopywaniu pojawiających się okazów barszczu Sosnowskiego.

²¹ Położonych na działkach ewidencyjnych nr 419/1, 517 oraz 417 obręb Rożnica, 291 obręb Słupia, 201/3 obręb Obiechowa.

(akta kontroli str. 201-242, 255-257)

5. W okresie objętym kontrolą (do 15 kwietnia 2024 r.) trzy podmioty władające, o których mowa w art. 21 ust. 2 pkt 2 lit. b ustawy o IGO tj. będące osobą fizyczną albo inną niż państwową osobą prawną, albo inną niż państwową jednostką organizacyjną, wystąpiły do Wójta Gminy z wnioskiem, o którym mowa w art. 21 ust. 3 tejże ustawy, o zwolnienie z obowiązku przeprowadzenia działań zaradczych.

Wnioski te, stosownie do art. 21 ust. 4 ustawy o IGO, zawierały imię i nazwisko oraz adres wnioskodawcy wraz z numerem telefonu, nazwę IGO objętego wnioskiem, określenie powierzchni zajmowanej przez IGO, wskazanie działki, na której stwierdzono obecność IGO oraz uzasadnienie braku możliwości przeprowadzenia działań zaradczych we własnym zakresie, a także oświadczenie, że IGO objęty wnioskiem nie został wprowadzony do środowiska przez wnioskodawcę.

Wójt Gminy każdorazowo w odpowiedzi na złożone wnioski, wyrażał zgodę na zwolnienie wnioskodawców z obowiązku przeprowadzenia działań zaradczych w stosunku do IGO stwarzających zagrożenie dla Unii lub IGO stwarzającego zagrożenie dla Polski, rozprzestrzenionego na szeroką skalę. Decyzje zawierały podstawę prawną, uzasadnienie faktyczne, a także pouczenie o prawie wniesienia odwołania oraz były wydawane w terminie, o którym mowa w art. 21 ust. 6 ustawy o IGO.

(akta kontroli str. 243-254)

Wójt Gminy wyjaśnił: *Działania zaradcze na działce 818 w Słupiu są prowadzone stale, zgodnie z umową nr 48/2024. Na działkach nie objętych umową z firmą zewnętrzną Gmina wykaszala we własnym zakresie pojawiające się stanowiska barszczu w ramach czynności porządkowych i pielęgnacyjnych prowadzonych przez Referat Gospodarki Komunalnej Urzędu Gminy.*

Na działkach osób zwolnionych z działań zaradczych prowadzone jest stałe usuwanie barszczu zgodnie z umową nr 48/2024. Raport z wykonanych prac zostanie złożony gminie po zakończeniu całego cyklu zwalczania barszczu Sosnowskiego na terenie gminy Słupia (§1 ust. 2 pkt d ww. umowy).

(akta kontroli str. 468-469)

6. W okresie objętym kontrolą Urząd nie prowadził działań zaradczych na koszt podmiotu władającego. W przypadku jednego ze stanowisk, działania zaradcze zostały przeprowadzone w 2023 r. na koszt Urzędu, pomimo że podmiot władający nie wystąpił do Wójta z wnioskiem o zwolnienie z ich przeprowadzenia²², co szerzej opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Wójt wyjaśnił: *W latach 2020-2024 nie było przypadków, aby przeprowadzano działania zaradcze na koszt podmiotu władającego.*

Działania zaradcze (w 6 przypadkach) były prowadzone na koszt gminy z uwagi na obecność stanowisk barszczu Sosnowskiego na terenach gminnych i terenach bezpośrednio do nich przylegających, a zwalczanie rośliny wymagało koniecznego przeprowadzenia ze względu na możliwość zaistnienia negatywnych skutków głównie dla zdrowia ludzi (ryzyko poparzenia).

(akta kontroli str. 143, 243-245, 258, 286, 325)

7. W okresie objętym kontrolą Urząd przeprowadził dwa postępowania o udzielenie zamówienia dotyczącego przeprowadzenia działań zaradczych wobec IGO.

(akta kontroli str. 259)

Do marca 2024 r. w Urzędzie obowiązywał *Regulamin udzielania zamówień publicznych o wartości wyrażonej w złotych mniejszej od kwoty, o której mowa w art.*

²² Wniosek taki został złożony dopiero 2 lutego 2024 r., tj. po przeprowadzeniu działań zaradczych.

2 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 11.09.2019 r. Prawo zamówień publicznych, wprowadzony zarządzeniem nr 88/2018 z 28 grudnia 2020 r.

Zgodnie z § 4 Regulaminu, jeśli wartość zamówienia (netto) mieści się w przedziale 5000,01 – 10 000,00 zł, pracownik ds. zamówień publicznych dokonuje rozpoznania cenowego określając przedmiot zamówienia i warunki jego realizacji. Rozpoznanie mogło być przeprowadzone w dowolnej formie, w tym telefonicznie i powinno ono obejmować co najmniej trzech wykonawców realizujących w ramach prowadzonej przez siebie działalności, przedmiot zamówienia. Z przeprowadzonej procedury pracownik ds. zamówień publicznych powinien sporządzić pisemną notatkę służbową według wzoru stanowiącego załącznik do Regulaminu i wraz z towarzyszącą dokumentacją przekazać Wójtowi Gminy w celu akceptacji. Zaakceptowana notatka służbowa jest podstawą do sporządzenia zamówienia na przedmiot rozpoznania.

(akta kontroli str. 260-272)

W dniu 27 marca 2023 r. sporządzony został wniosek o wszczęcie postępowania w sprawie wyboru najkorzystniejszej oferty – *Zwalczanie barszczu Sosnowskiego na terenach Gminy Słupia*. Wartość zamówienia została określona na kwotę 10 000,00 zł netto i taka kwota została zabezpieczona w budżecie gminy, co potwierdziła Skarbnik Gminy.

W tym samym dniu pracownik ds. zamówień publicznych sporządził notatkę służbową zgodnie z wzorem zawartym w Regulaminie udzielania zamówień, z której wynikało, iż zwrócono się telefonicznie do trzech oferentów wykonujących usługi w zakresie zwalczania barszczu Sosnowskiego. Oferent nr 1 podał cenę 43 200,00 zł brutto, oferent nr 2 podał cenę 9 720,00 zł brutto i oferent nr 3 podał cenę 21 600,00 zł brutto. Z uwagi na najniższą zaproponowaną cenę umowę postanowiono podpisać z oferentem nr 2. Notatkę służbową zaakceptował Wójt Gminy.

(akta kontroli str. 273-274)

W dniu 6 kwietnia 2023 r. z wyłonionym w drodze zapytania o cenę wykonawcą podpisana została umowa nr 36/2023 na *Zwalczanie barszczu Sosnowskiego na terenach Gminy Słupia*.

Zgodnie z umową wykonawca zobowiązał się wykonywać wszelkie prace konieczne do realizacji przedmiotu umowy, tj.:

- usunięcia okazów barszczu Sosnowskiego w okresie od kwietnia do października w minimum trzech nawrotach. Działania miały polegać na wykopywaniu roślin wraz z całym systemem korzeniowym lub przecinaniu korzeni poniżej szyi korzeniowej, w przypadku utrudnionego dostępu do systemu korzeniowego. Powstała podczas zabiegów biomasa miała zostać zdeponowana na działkach, na których zostanie wykopana i pozostawiona do naturalnego wysuszenia i rozkładu, zaś kwiatostany lub owocostany miały być zakopane na głębokości minimum 0,5 metra;
- monitorowania miejsc występowania barszczu Sosnowskiego – celem likwidacji osobników, aby nie dopuścić do kwitnienia i wytworzenia nasion;
- wykonania prac objętych umową na wskazanych przez Zamawiającego działkach gminnych nr: 554 obręb Raszków, 226/1 obręb Rawka, 337 obręb Słupia, 347 obręb Słupia, 352 obręb Słupia;
- przedłożenia Zamawiającemu raportu z wykonanych prac po zakończeniu całego cyklu zwalczania barszczu Sosnowskiego.

Strony ustaliły termin realizacji zlecenia od dnia 6 kwietnia 2023 r. do dnia 31 października 2023 r. w minimum trzech etapach: wiosennym (kwiecień-maj), letnim (czerwiec-lipiec) oraz późnoletnim (sierpień-październik). Strony ustaliły wynagrodzenie za wykonanie usługi na kwotę 9 720,00 zł brutto.

W dniu 27 października 2023 r. wykonawca *Usługi Ekologiczne A.P.* przekazał Gminie *Raport z wykonanych prac*. W Raporcie przedstawiono charakterystykę barszczu Sosnowskiego zawierającą m.in. historię sprowadzenia rośliny do Polski (i całej środkowej Europy). Po przedstawieniu celu i zakresu prowadzonych prac, skupiono się na metodyce prac. Zaznaczono, że przed przystąpieniem do prac zinwentaryzowano wszystkie wskazane obszary występowania barszczu, a także na bieżąco uwzględniano uwagi zamawiającego i realizowano wszelkie ustalenia. Wskazano, że priorytetem w prowadzonych działaniach było usuwanie w pierwszej kolejności pojawiających się kwiatostanów, poprzez odcinanie całych baldachów, aby nie dopuścić do wytworzenia nasion. Jak zawsze w takich przypadkach, chodziło o uniemożliwienie dalszej, szybkiej dyspersji oraz kolonizacji nowych terenów. Według wykonawcy miało to kluczowe znaczenie, gdyż gatunek ten w ogóle nie rozmnaża się wegetatywnie, chociaż łatwo regeneruje utracone pędy. Po likwidacji kwiatostanu, usuwano pozostałe części rośliny poprzez ręczne ich wykopywanie. Szczególną uwagę przykładano do precyzyjnego, mechanicznego wykopywania rośliny – przecinanie korzenia poniżej szyi korzeniowej na głębokości >10 cm od powierzchni ziemi. W przypadku dużego zagęszczenia osobników młodocianych zastosowano ręczne opryski specjalistycznymi środkami, którymi była specjalnie dobrana mieszanka dwóch silnych herbicydów. Działanie tego środka chemicznego zaczęto obserwować po upływie 2-3 tygodni od jego użycia. Opryski stosowano w godzinach wieczornych. Opryski ograniczono do minimum. Opryski ograniczono jedynie do miejsc szczególnie dużego występowania barszczu, na których wykopywanie było utrudnione, bądź niemożliwe (np. gruzowisko).

W części Raportu przedstawiającej wyniki przeprowadzonych zabiegów ochronnych stwierdzono, że w trakcie prac (do 30 października 2023 r.) usunięto z terenu gminy Słupia około 12 847 okazów barszczu Sosnowskiego, z czego zlikwidowano 110 osobników w stadium generatywnym – kwitnącym. Wskazano, że liczne osobniki barszczu Sosnowskiego obserwowano wokół Kościoła Świętej Trójcy w Słupi. Tam też odnotowano najwięcej (>5700) osobników barszczu Sosnowskiego. Ponad 3400 osobników usunięto wzdłuż drogi (działka nr 347). Oprócz tego licznie (>2700) występował też na działkach na północny zachód od miejscowego stawu. Ostatnim pod względem liczności miejscem są działki w Rawce, na których wykopano łącznie prawie 900 osobników.

Wykonawca w dokumencie tym wskazał również na obecność barszczu Sosnowskiego na działce o nr ewidencyjnym 336 w Słupi. Stanowisko to nie zostało przez Urząd zgłoszone do rejestru IGO, co szerzej opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

W podsumowaniu i wnioskach Raportu stwierdzono: *Barszcz Sosnowskiego jest gatunkiem bardzo inwazyjnym i niezwykle ekspansywnym. Wynika to z biologii i ekologii tego gatunku. Jedynym sposobem skutecznej walki z nim są wieloletnie, konsekwentne i systematyczne zabiegi, głównie mechaniczne (wykopywanie), a także w niektórych przypadkach chemiczne. Te ostatnie należy ograniczyć do minimum.*

Gmina Słupia tegorocznym zleceniem rozpoczęła kompleksowe zabiegi usuwania gatunku inwazyjnego, jakim jest barszcz Sosnowskiego. Z uwagi, że jest to pierwszy rok zabiegów trzeba się liczyć z faktem, iż w kolejnych latach bardzo liczny, glebowy bank nasion zostanie dodatkowo „aktywowany”, co skutkować może zwiększoną ilością obserwowanych osobników w przyszłości.

Należy również zaznaczyć, że zastosowane zabiegi zwalczania barszczu są ja najbardziej skuteczne, jednak w kolejnych latach muszą być powtarzane, by były one efektywne. Określenie ram czasowych przyszłych działań zależy przede wszystkim

od stałego monitorowania gatunku na stanowiskach i podejmowaniu we właściwym czasie zabiegów ochronnych. Dlatego też obecność barszczu Sosnowskiego powinna być corocznie monitorowana.

(akta kontroli str. 281-296)

Za wykonanie zamówienia wykonawca otrzymał wynagrodzenie w kwocie 9 720,00 zł, a z odebrania prac sporządzony został protokół zdawczo-odbiorczy, w którym m.in. stwierdzono, że zamawiający nie wnosi zastrzeżeń do wykonanego przedmiotu umowy.

(akta kontroli str. 113, 322)

Przeprowadzona przez biegłego ocena skuteczności realizowanych działań zaradczych wskazała na konieczność ponownego przeprowadzenia zabiegów eliminacji barszczu Sosnowskiego na stanowisku z nr działki 291, gdyż w trakcie przeprowadzonych oględzin potwierdzono występowanie tego gatunku w obrębie ww. działki (pojedyncze pędy barszczu Sosnowskiego na całej działce) oraz jej rozszerzanie się na sąsiednie działki o numerach od 301 do 305. Biegły wskazał, że ocenę skuteczności działań na tym stanowisku przeprowadzono poza sezonem wegetacyjnym (tj. w dniu 12.01.2024 r.), co mogło mieć istotny wpływ na jej wyniki. Dlatego zalecił przeprowadzanie takiej oceny na terenie gminy w trakcie trwania sezonu wegetacyjnego roślin (preferowany termin to maj – wrzesień).

Biegły stwierdził także konieczność ponownego przeprowadzenia zabiegów eliminacji barszczu Sosnowskiego na stanowisku z nr działki 352, gdyż w trakcie przeprowadzonych oględzin zaobserwowano kilkadziesiąt pędów w zachodniej części działki. W ocenie biegłego należy przeprowadzić dalsze kilkukrotne zabiegi usuwania populacji barszczu Sosnowskiego, gdyż przeprowadzone dotychczas działania nie są w pełni skuteczne.

(akta kontroli str. 434-455)

W raporcie o przeprowadzeniu działań zaradczych za 2023 r., dot. działki nr 291 obręb Słupia wykazano całkowite wyeliminowanie barszczu Sosnowskiego, jednakże w trakcie oględzin przeprowadzonych przez biegłego stwierdzono obecność roślin tego gatunku.

Wójt wyjaśnił: Powodem wskazania całkowitego wyeliminowania rośliny na działce nr 291 obręb Słupia był złożony przez właściciela działki raport o przeprowadzonych działaniach zaradczych, w których to właściciel poinformował o całkowitej eliminacji stanowisk barszczu Sosnowskiego. Z uwagi na to iż, skuteczność działań przeprowadzona została poza sezonem wegetacyjnym tj. w dn. 12.01.2024r. miało to istotny wpływ na wynik raportu. Do dnia 31 stycznia 2024r. należało złożyć do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska raport z przeprowadzonych działań zaradczych na terenie gminy, biorąc pod uwagę raporty dostarczone do Wójta Gminy Słupia przez osoby/jednostki, które były odpowiedzialne za przeprowadzenie działań zaradczych wobec stwierdzonego IGO.

NIK wskazuje na potrzebę zaktualizowania informacji przekazanych w raporcie o przeprowadzonych działaniach zaradczych w 2023 r. dotyczących skuteczności działań zaradczych przeprowadzonych na działce 291.

(akta kontroli str. 465)

Zarządzeniem nr 29/2024 Wójta Gminy Słupia z dnia 5.03.2024 r. wprowadzony został *Regulamin udzielania zamówień o wartości wyrażonej w złotych mniejszej od kwoty, o której mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 11.09.2019 r. Prawo zamówień publicznych*. W § 4 dotyczącym zamówień o wartości w przedziale 10 000,01 – 19 999,99 zł, poza kwotą zamówienia nie dokonano zmian w stosunku do poprzedniego Regulaminu.

(akta kontroli str. 297-310)

W dniu 19 marca 2024 r. do Wójta Gminy złożony został wniosek o wszczęcie postępowania w sprawie wyboru najkorzystniejszej oferty w zamówieniu *Zwalczanie barszczu Sosnowskiego na terenie Gminy Słupia*. Wartość zamówienia została ustalona na kwotę 12 500,00 zł netto (13 500,00 zł brutto), a Skarbnik Gminy potwierdziła, że środki na ten cel są zabezpieczone w budżecie gminy.

W dniu 25 marca 2024 r. pracownik odpowiedzialny za przeprowadzenie zamówienia przeprowadził rozeznanie rynku poprzez wysłanie zaproszenia do składania ofert do trzech potencjalnych wykonawców. Jedynie jeden z tych podmiotów był zainteresowany realizacją zamówienia za kwotę 12 960,00 zł brutto. Przebieg powyższych czynności został udokumentowany w postaci notatki urzędowej, zatwierdzonej przez Wójta Gminy.

W tym samym dniu sporządzono protokół z wyboru najkorzystniejszej oferty, w którym stwierdzono, że zamówienie zostanie udzielone firmie Usługi Ekologiczne A.P.

(akta kontroli str. 316-321)

W dniu 2 kwietnia 2024 r. z firmą Usługi Ekologiczne A.P. została zawarta umowa na *Zwalczanie barszczu Sosnowskiego na terenach Gminy Słupia*.

Wykonawca zobowiązał się do usuwania roślin barszczu Sosnowskiego w okresie od kwietnia 2024 r. do października 2024 r. w minimum 3 nawrotach. Działania te mają polegać na usuwaniu pojawiających się kwiatostanów poprzez odcinanie całych baldachów, aby nie dopuścić do wytworzenia nasion, usuwanie pozostałej części poprzez wykopywanie roślin wraz z całym systemem korzeniowym lub przecinaniu korzeni poniżej szyi korzeniowej, w przypadku utrudnionego dostępu do systemu korzeniowego. Zastosowanie specjalistycznych środków chemicznych (opryski) zostanie rozważone w przypadku dużego zwarcia, zwłaszcza osobników juwenilnych. Powstała podczas zabiegów biomasa zostanie zdeponowana na działkach, z których została wykopana i pozostawiona do naturalnego wysuszenia i rozkładu, zaś kwiatostany lub owocostany zostaną zakopane na głębokości minimum 0,5 m.

Zgodnie z zawartą umową, Wykonawca w całym okresie obowiązywania umowy został zobowiązany do monitorowania miejsc występowania barszczu Sosnowskiego, celem likwidacji tych osobników, aby nie dopuścić do kwitnienia i wytworzenia nasion. W przedmiotowej umowie wskazano, że usuwanie barszczu Sosnowskiego będzie prowadzone na gruntach o szacunkowej łącznej powierzchni około 3516 m².

Wykonawca został również zobowiązany, po zakończeniu całego cyklu zwalczania barszczu Sosnowskiego, do przedłożenia Zamawiającemu raportu z wykonania prac.

W umowie ustalono termin realizacji zamówienia (do 31 października 2024 r.) oraz wynagrodzenie Wykonawcy za zrealizowanie przedmiotu umowy (12 000,00 zł netto, tj. 12 960,00 zł brutto).

(akta kontroli str. 311-315)

8. Wójt, zgodnie z art. 21 ust. 14 ustawy o IGO złożył w dniu 19 stycznia 2024 r. do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska raport o przeprowadzonych działaniach zaradczych na terenie gminy za 2023 r. Raport zawierał informacje, o których mowa w art. 6 ust. 2 pkt 3 cyt. ustawy i został przekazany elektronicznie, w formie danych oraz zgodnie ze wzorem udostępnionym przez Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska zamieszczonym w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska²³.

Wójt nie przekazał raportu o przeprowadzanych działaniach zaradczych za rok 2022. Szerzej na ten temat w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

²³ Wzór raportu dostępny pod adresem <https://www.gov.pl/web/gdos/wzory-raportow-dla-gminy--inwazyjne-gatunki-obce>. Dostęp w dniu 12 czerwca 2024 r.

(akta kontroli str. 323-326)

9. 10. Urząd monitorował skuteczność działań zaradczych.

Wójt wyjaśnił: *W Urzędzie monitorowano skuteczność przeprowadzonych działań zaradczych. Oględzinami i kontrolą objęto 3 tereny. Działania były skuteczne – likwidowano stanowiska barszczu Sosnowskiego nie dopuszczając do wysiewu nasion. Nie stwierdzono obecności dużych, masywnych i suchych łodyg z kwiatostanami, świadczących o rozwoju rośliny. Jak wynika z raportu z wykonanych prac przez firmę wykwalifikowaną w zakresie ochrony przyrody „Usługi Ekologiczne Alojzy Przemyski” – jedynym sposobem skutecznej walki z barszczem Sosnowskiego są systematyczne, wieloletnie i konsekwentne zabiegi, głównie mechaniczne (wykopywanie) oraz w niektórych przypadkach zabiegi chemiczne, które należy ograniczyć do minimum. Koszenie jest najmniej efektywnym sposobem eliminacji IGO, gdyż metoda ta nie likwiduje barszczu Sosnowskiego ze środowiska. Może jedynie zapobiegać wytworzeniu nasion, a tym samym dalszemu zasilaniu banku glebowego i rozprzestrzenianiu się roślin. Konieczne jest więc wielokrotne powtarzanie koszenia w trakcie sezonu wegetacyjnego 2-4 razy w sezonie.*

Z uwagi na obecność stanowisk barszczu Sosnowskiego na terenach przydrożnych, środkiem mającym na celu przywrócenie naturalnego stanu ekosystemów było regulowanie sukcesji roślinnej przez koszenie traw. Koszenia prowadzone są przez pracowników Urzędu ok. 3 razy w ciągu sezonu wiosenno-letniego.

(akta kontroli str. 111-112)

11. Na stronie internetowej Urzędu zamieszczono informacje dotyczące wejścia w życie przepisów o gatunkach obcych²⁴. Wskazano jakie obowiązki spoczywają na obywatelach w związku z nowymi uregulowaniami prawnymi. Zaznaczono, że osoby przechowujące rośliny i zwierzęta należące do IGO powinny sprawdzić czy posiadają ważne zezwolenia. Z nowymi przepisami powinni zapoznać się też posiadacze zapasów IGO – np. osoby prowadzące sklepy zoologiczne czy ogrodnicze.

Udostępnione zostały również linki do stron zawierających rozszerzone informacje na temat IGO oraz linki umożliwiające pobranie druków zawierających: charakterystykę IGO i metody zwalczania, zgłoszenia IGO, listę IGO.

(akta kontroli str. 344-345)

Na tablicy ogłoszeń w Urzędzie zamieszczono informacje o IGO. Opisano najczęściej spotykane gatunki obce, w tym żółwia ozdobnego, bożodrzew gruczołowaty, barszcz Sosnowskiego. Ponadto zamieszczono informacje o możliwości i trybie uzyskania zezwoleń na odstąpienie od obowiązujących zakazów wobec IGO. Informacja została uzupełniona o pełną listę IGO.

(akta kontroli str. 346-351)

12. Jak wyjaśnił Wójt, Gmina Słupia, ze względu na małą ilość środków finansowych nie współpracowała z innymi instytucjami i innymi organami przy przeprowadzaniu działań zaradczych. Wszelkie działania zaradcze były realizowane we własnym zakresie przy pomocy firmy, która wygrała postępowanie o udzielenie zamówienia publicznego.

(akta kontroli str. 457)

13. Wójt Gminy przedstawiając utrudnienia związane z rozpoznaniem i zwalczaniem IGO z jakimi boryka się Gmina wskazał na dwa główne problemy:

a) Dynamika gatunku i koszty jego unieszkodliwiania.

Barszcz Sosnowskiego jest to roślina trudna do zwalczania, ponieważ jest głęboko zakorzeniona, a jej nasiona łatwo przemieszczają się m.in. ciekami wodnymi, poprzez

²⁴ <https://slupia.pl/uwaga-wazne-informacje-w-sprawie-inwazyjnych-gatunkow-obcych-igo-groza-wysokie-kary/>

wiatr czy działalność człowieka. Roślina wykazuje wyjątkowo dużą żywotność, błyskawicznie regeneruje zarówno liście jak i kwiatostany z odciętych tuż przy ziemi łodyg. Gatunek zwiększa zasięg populacji przez tworzenie dużej liczby młodych osobników i zasobnego banku nasion. W okresie wysiewu nasion, występowanie silnych wiatrów może przyczynić się do powstania spontanicznych stanowisk gatunku w promieniu wielu kilometrów. Proces jej usuwania jest więc długotrwały, a przez to bardzo kosztowny. Gmina Słupia jest niewielką gminą, głównie rolniczą. Największe skupiska barszczu odnotowano na terenach innych jednostek państwowych, głównie Lasów Państwowych oraz Centralnego Ośrodka Badania Oceny Odmian Roślin Uprawnych Stacja Doświadczalna Oceny Odmian w Słupi. Skala kompleksowego zwalczania barszczu Sosnowskiego przewyższała możliwości finansowe gminy. Dopiero regulacje wprowadzone ustawą z dnia 11 sierpnia 2021 roku o gatunkach obcych określiły ramy prawne dla przeciwdziałania IGO stwarzających zagrożenie dla Unii oraz IGO stwarzających zagrożenie dla Polski oraz pozwoliły Gminie na rozpoczęcie zabiegów usuwania gatunku inwazyjnego, jakim jest barszcz Sosnowskiego.

b) Trudności w znalezieniu odpowiedniej firmy specjalizującej się w zwalczaniu barszczu Sosnowskiego.

Wobec gatunku podejmowane są działania służące jego eliminacji. Zazwyczaj stosuje się metody chemiczne lub mechaniczne. Najpopularniejszą metodą zwalczania barszczu przez wykonawców z którymi prowadzono rozmowy było stosowanie metody naprzemiennej - oprysków chemicznych (wymagające wielu powtórzeń i przynoszące duże straty w środowisku) wraz z koszami mechanicznymi, które nie powoduje obumierania roślin, koszone barszcze stają się bardziej toksyczne i odporne na pozostałe metody zwalczania. Wykonawcy ponadto nie deklarowali się podjęcia czynności na terenie naszej gminy z uwagi na dalekie odległości i konieczność stałego monitoringu terenu objętego zwalczaniem. Wobec powyższego koszty zwalczania proponowane przez firmy były bardzo wygórowane, lub w ogóle nie złożono oferty cenowej. Firma, która podjęła się zadania i wykonania go z zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa i normami to „Usługi Ekologiczne Alojzy Przemyski”. W pierwszej kolejności usuwano pojawiające się kwiatostany, poprzez odcinanie całych baldachów. Po likwidacji kwiatostanu usuwano pozostałe części roślin poprzez ich ręczne wykopywanie, przycinanie korzenia poniżej szyi korzeniowej na głębokości > 10 cm od powierzchni ziemi. W przypadku dużego zagęszczenia osobników młodocianych zastosowano ręczne opryski specjalistycznymi środkami chemicznymi, które stosowano w godzinach wieczornych i ograniczono do minimum. Metody te rekomendowane są w opracowaniu - Metody zwalczania barszczu kaukaskich. Kompendium. GDOŚ, Warszawa 2022r.

Poza ww. problemami, Wójt wskazał na kwestie związane z ochroną przyrody. Na terenie Gminy znajdują się Miechowsko-Działoszycki Obszar Chronionego Krajobrazu, Natura 2000 Dolina Górnej Pilicy, Użytki Ekologiczne, Pomniki Przyrody. Obecność barszczu Sosnowskiego jest więc poważnym zagrożeniem dla środowiska przyrodniczego, a działania zaradcze należy prowadzić z uwzględnieniem konieczności ochrony walorów przyrodniczych.

(akta kontroli str. 352-354)

14. W latach 2020-2021 Gmina nie poniosła kosztów związanych z prowadzeniem działań zaradczych wobec IGO.

W 2022 r. koszty ww. działalności wyniosły 75,00 zł, (zakup środków chemicznych do zwalczania barszczu Sosnowskiego).

W 2023 r. na działania zaradcze przeznaczono i wydatkowano 9 974,00 zł, w tym 254,00 zł na zakup środków chemicznych do zwalczania barszczu Sosnowskiego

oraz 9 720,00 zł na zwalczanie barszczu Sosnowskiego – wynagrodzenie dla firmy wykonującej usługi dla Gminy.

W 2024 r. w planie finansowym na zwalczanie barszczu Sosnowskiego przeznaczono 13 500,00 zł, z czego wydatkowane zostanie 12 960,00 zł – na taką kwotę opiewała najkorzystniejsza oferta na zwalczanie barszczu Sosnowskiego. Zgodnie z zawartą w dniu 2 kwietnia 2024 r. umową, wynagrodzenie zostanie wypłacone po zrealizowaniu umowy.

(akta kontroli str. 322, 355-358)

W 2021 oraz 2022 r. Gmina ubiegała się o dofinansowanie zadania w dziedzinie: Ochrona różnorodności biologicznej i funkcji ekosystemów – zwalczanie barszczu Sosnowskiego na terenie Gminy Słupia, ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Kielcach.

Jak wyjaśnił Zastępca Wójta: *Z uwagi na fizjologię gatunku obcego jakim jest barszcz Sosnowskiego ważnym było aby proces usuwania rośliny odbywał się na całym wstępnie zinwentaryzowanym obszarze gminy. Złożone wnioski o dofinansowanie zakładały eliminowanie stanowisk barszczu na wskazanych obszarach systematycznie trzy razy w ciągu roku przez okres czterech lat. W 2021 r. wnioskowano o kwotę 150,25 tys. zł, przyznana kwota to 65 tys. zł, a przewidywany koszt całkowity to 166,97 tys. zł. W 2022 r. było to odpowiednio 62,21 tys. zł, 20,00 tys. zł i 69,12 tys. zł.*

Zarząd komisji ds. oceny wniosków z dziedziny ochrony różnorodności biologicznej i funkcji ekosystemów WFOŚiGW w Kielcach przyznał Gminie Słupia zbyt małą kwotę dofinansowania, a skala problemu jakim jest zwalczanie barszczu Sosnowskiego przekraczała możliwości finansowe gminy z tak niską dotacją. Osiągnięcie efektu ekologicznego, tj. zlikwidowanie na wnioskowanej powierzchni populacji barszczu Sosnowskiego nie byłoby możliwe.

Podczas rozmów telefonicznych z WFOŚiGW w Kielcach dotyczących przyznania dotacji stwierdzono, iż w celu osiągnięcia efektu ekologicznego i prawidłowego rozliczenia z funduszem konieczne jest usuwanie barszczu Sosnowskiego na całej zinwentaryzowanej powierzchni.

Największe obszary jego występowania zlokalizowane zostały na obszarach należących do PGL Lasy Państwowe Nadleśnictwo Jędrzejów oraz Centralnego Ośrodka Badania Oceny Odmian Roślin Uprawnych Stacja Doświadczalna Oceny Odmian w Słupi. Gminy Słupia nie było stać na usuwanie stanowisk barszczu Sosnowskiego na ww. terenach bez zwiększonego dofinansowania, a ograniczenie powierzchni usuwania roślin wiązało się z ryzykiem zwrotu dotacji.

W związku z tym Gmina nie przyjęła oferowanej kwoty, gdyż brak kompleksowego usuwania (ograniczenie powierzchni usuwania roślin) byłby niezasadny i nieskuteczny.

(akta kontroli str. 359-432)

Jako załącznik do wniosku o dofinansowanie, zgodnie z wymogami konkursu, sporządzony został Program usuwania barszczu Sosnowskiego (na 2021 oraz 2022 r.). Wójt Gminy wyjaśnił w powyższej sprawie: *Programy usuwania barszczu Sosnowskiego z lat 2021 oraz 2022 były sporządzane wyłącznie jako wymóg do wniosku o ubieganie się o dofinansowanie ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Kielcach. Programy te nie były przyjmowane żadną uchwałą Rady Gminy Słupia, a ponieważ gmina nie otrzymała wystarczającego dofinansowania, plany te nie były wykorzystywane i tym samym działania w nich określone nie były realizowane. Niezgodność w działkach pomiędzy zgłoszonymi do RDOŚ, a wymienionymi w ww. programach wynikała z m in. błędnie określonych informacji dotyczących występowania barszczu tj.:*

- działka 507/6 Węgrzynów - błędnie określony gatunek - barszcz zwykły
- działka 622 Raszków - aktualnie pole uprawiane rolniczo,
- działka 92 Rawka - informacja od osoby fizycznej o braku stanowisk barszczu Sosnowskiego,
- działka 601 Raszków - teren zasypyany po budowie dróg scaleniowych,
- działka 271 i 272 Słupia - stanowiska występujące w granicy i zakwalifikowane do działki nr 270 - zgłoszonej do RDOŚ.
- działka 324/1 Słupia - stanowiska zaobserwowane w roku bieżącym i zgłoszone do RDOŚ. Szczegółowa analiza wykazała, że stwierdzone stanowiska barszczu występują tylko w tych przekazanych do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Kielcach, które zostały uwzględnione w tabeli „rozpoznanie siedlisk IGO”.

(akta kontroli str. 468-469)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Urząd pomimo powzięcia informacji o obecności barszczu Sosnowskiego²⁵ na działce ewidencyjnej nr 336 obręb Słupia, nie przekazał informacji do RDOŚ, celem zamieszczenia tego stanowiska w rejestrze IGO.

Wójt wyjaśnił: *Działka nr 336 obręb Słupia jest niewielka (ok. 200 m²) i przylega bezpośrednio do działki nr 337 obręb Słupia. Podczas przekazywania zgłoszenia została omyłkowo pominięta.*

(akta kontroli str. 281-296, 465)

2. Działania zaradcze wobec IGO, zostały przeprowadzone na koszt Urzędu na działce nr 335 obręb Słupia, stanowiącej własność osoby fizycznej w okresie 6 kwietnia – 30 października 2023 r., pomimo że nie zaszyły przesłanki określone w art. 21 ust. 9 ustawy o IGO, co było działaniem niegospodarnym.

Wójt wyjaśnił, że działania zaradcze na działce 335 w Słupi były przeprowadzone z uwagi na to, że stanowiska barszczu Sosnowskiego znajdowały się m.in. na granicy między działką 355, a działką 337, która jest własnością gminy Słupia oraz z uwagi na efektywność realizowanych zabiegów, a także na wyeliminowanie stwarzanego przez te rośliny niebezpieczeństwa dla życia i zdrowia osób mieszkających w pobliżu.

(akta kontroli str. 143, 243-245, 286, 325, 471)

NIK nie neguje zasadności przeprowadzenia działań zaradczych na działce 335, jednak zwraca uwagę, że podmiot władający będący osobą fizyczną wystąpił do Wójta z wnioskiem o zwolnienie z przeprowadzenia działań zaradczych dopiero 2 lutego 2024 r., przy czym został poinformowany o ciążyących na nim obowiązkach 25 kwietnia 2023 r.

3. Wójt, wbrew obowiązkowi wynikającemu z art. 21 ust. 14 ustawy o IGO, nie złożył za 2022 rok raportów o przeprowadzonych działaniach zaradczych na terenie gminy. Wójt Gminy wyjaśnił: *Ponieważ stanowiska barszczu zostały zgłoszone do RDOŚ w 2023 r., raport o przeprowadzonych działaniach zaradczych należało złożyć do 31 stycznia za poprzedni rok kalendarzowy (tj. rok 2024r. - dokumentacja załączona do kontroli). Raporty za lata 2021, 2022 nie były składane, ponieważ obowiązek przekazywania raportów zaistniał od momentu zgłoszenia stwierdzenia IGO w środowisku do RDOŚ. Po wejściu ustawy o gatunkach obcych w 2021 r. koniecznym było przeszkolenie pracownika zajmującego się ochroną środowiska*

²⁵ Raport z wykonania zamówienia pt. Zwalczanie barszczu Sosnowskiego na terenie gminy Słupia, który wpłynął do Urzędu 27 października 2023 r.

w zakresie obowiązków jakie spoczywają na gminie po wejściu ww. ustawy. W kontekście wielu obowiązków, przekazanie zgłoszeń stwierdzenia IGO w latach 2021, 2022 zostało pominięte. Tym samym raporty dot. działań zaradczych na terenie gminy do RDOŚ nie były przekazywane.

(akta kontroli str. 323-326, 470)

Ponieważ raport za 2023 rok został przekazany do RDOŚ, NIK odstępuje od formułowania wniosku pokontrolnego w tym zakresie.

OCENA CZĄSTKOWA

W Urzędzie przeprowadzono rozpoznanie stanowisk IGO występujących na obszarze gminy. Dokonano tego zarówno we własnym zakresie, jak również na podstawie zgłoszeń o obecności IGO w środowisku. Jednak pomimo uzyskania w 2021 i 2022 r. informacji o 17 występujących na terenie gminy stanowiskach roślin i zwierząt IGO, stosowne zgłoszenia w tym zakresie zostały przekazane do RDOŚ dopiero 7 kwietnia 2023 r. W przypadku dwóch kolejnych zgłoszeń, które wpłynęły do Urzędu 1 czerwca 2023 r., oraz 27 października 2023 r. zgłoszenia o tych stanowiskach zostały przekazane do RDOŚ 25 stycznia 2024 r. tj. z przekroczeniem terminu określonego w art. 16 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 11 sierpnia 2021 r. o gatunkach obcych.

Realizację działań zaradczych w latach 2023 – 2024, Urząd powierzył podmiotowi zewnętrznemu wyłonionemu w wyniku prawidłowo przeprowadzonego postępowania. Działania zaradcze zostały przeprowadzone na koszt Urzędu również na stanowisku IGO zlokalizowanym na działce ewidencyjnej należącej do osoby fizycznej, która przed ich przeprowadzeniem nie występowała do Wójta z wnioskiem o zwolnienie z obowiązku przeprowadzenia działań zaradczych. Realizacja działań na tej działce skutkowała nieuzasadnionym obciążeniem budżetu Gminy.

W Urzędzie prawidłowo udzielano zwolnień podmiotów władających z obowiązku przeprowadzenia działań zaradczych wobec IGO. Monitorowano również ich skuteczność, odbiór prac prowadzonych przez wykonawcę tych działań odbył się po przeprowadzeniu oględzin i sporządzeniu protokołu odbioru. Wbrew obowiązkowi wynikającemu z art. 21 ust. 14 ustawy o IGO, nie złożono do RDOŚ raportu o przeprowadzonych działaniach zaradczych na terenie gminy za rok 2022.

IV. Uwagi i wnioski

Uwagi Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag.

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące wnioski:

- Wnioski
1. Uwzględnienie w zakresach obowiązków pracowników Referatu Inwestycji i Ochrony Środowiska realizowanych przez nich zadań dotyczących rozpoznania i zwalczania IGO.
 2. Uwzględnienie w regulaminie organizacyjnym Urzędu realizowanych zadań dotyczących rozpoznania i zwalczania IGO.
 3. Opracowanie Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Słupia uwzględniającego zadania dotyczące problematyki IGO.
 4. Przekazywanie do RDOŚ informacji o wszystkich stwierdzonych stanowiskach IGO oraz z zachowaniem terminu, o którym mowa w art. 16 ust. 2 pkt 2 ustawy o IGO.
 5. Przeprowadzanie działań zaradczych na koszt podmiotu władającego w przypadku zaistnienia przesłanek określonych w art. 21 ust. 9 ustawy o IGO.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Kielcach. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Kielce, sierpnia 2024 r.

Kontroler
Roman Wilk
Doradca prawny

.....
podpis

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Kielcach
p.o. Wicedyrektor
Krzysztof Wilkosz

.....
podpis